עין משפט נר מצוה

טז א ב ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ו והלכה כג טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף מב:
יז ד טוש"ע שם סימן ו סעיף ו:
יח ה מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' יח טוש"ע שם סימן יז סעיף לז:
יט ו מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם סעיף מ:
כ ז מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף לז:

◆

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ועשו שתי כו' דל ע"ק מהכא אין כו'. נ"ב אבל הרמב"ם וש"ע (סי' י"ז) סעיף ל"ז (ס"ק קכב) כתבו דה"נ נאמנין להכחישה אלא משום דמצטרפת לתרי והוו תרי ותרי אבל הבעל אינו נאמן ואין מצטרף כלל וע' נ"י (ועמ"ש רבינו באה"ע שם):

◆

תוספות ישנים

א) ועי"ל דקא פריך למ"ד דרב מיחייב אפי' בחתיכה אח' דמלות כתיב (ויקרא ה יז): לאחד מעדיה. וא"ת והא אמרינן לעיל (כה.) מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו. וי"ל דמיירי הכא שיש שלשה עדים שיש עדות כשר בלא זה שנשאה. ולא נהירא דבשנים נמי לא מצינן לומר דחשידי ומ"מ קאמר לא ישא את אשתו וי"ל דהכא מיירי שהיה לו אשה כשהעיד וא"כ מותר בה כדאמרינן לעיל וכולן שהיו להן נשים ומתו מותרות לינשא להם דלא שייך חשד כיון שהיה לו אשה כשהעיד: באומרת ברי לי. הקשה ה"ר שמואל מאיוורא משמע דמעיקרא ס"ד דלא אמרה ברי לי וא"כ כי קשה ליה הבא עליה באשם תלוי [קאי] הו"ל חטאת ודאי משום חזקת אשת איש וי"ל דלעולם היה יודע טעמא דאשה דייקא ומנסבא ומשום הכי ליכא חטאת ודאי אבל הכא קאמר שאומרת שברי לה שמת שמעה מבני אדם שמכרת אותם ויודעת שלא ישקרו בשום ענין: תצא כמאן כר' מנחם ב"ר יוסי. וסברא הוא דרב קאמר למלתיה על מתני' ומתני' איירי בנשאת ואח"כ באו עדים א"כ משמע דבבאו עדים ואח"כ נשאת תצא ואין להקשות מאי למימרא ואשמעינן דרב סבר כר' מנחם בר' יוסי: ת"ל וקדשתו אלא לאו כי האי זונה שבאו עדים שמת ונשאת לאחד מעדיה והוא כהן ואח"כ באו עדים ואמרו שהיה בעלה קיים והרי היתה זונה אצלו פסולה לכהן ולכך כופין אותו ואין לומר דמיירי קרא באיסור מפורסם כגון אלמנה וגרושה וחללה זונה דבהא לא אצטריך קרא דפשיטא שמכין אותו עד שתצא נפשו דאפי' אם נשא מיידי לאוין אמרינן דכופין:

א)והבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת א)כגון שניסת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא ב)באומרת ברי לי אי הכי מאי למימרא אפי' רבי מנחם ברבי יוסי לא קאמר אלא כשבאו עדים ואח"כ ניסת אבל ניסת ואח"כ באו עדים לא אמר דתניא ב) ג)שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם ניסת לא תצא ר' מנחם ברבי יוסי אומר תצא א"ר מנחם בר' יוסי אימת אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ ניסת אבל ניסת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא כי קאמר רב נמי בזמן שבאו עדים ואחר כך ניסת לאפוקי מדר' מנחם בר' יוסי ואיכא דאמר טעמא דניסת ואחר כך באו עדים אבל באו עדים ואח"כ ניסת תצא כמאן כר' מנחם בר' יוסי מתיב רבא מנין ד)שאם לא רצה דפנו ת"ל 1וקדשתו בעל כרחו היכי דמי אילימא דלא ניסת לאחד מעדיה ולא קאמרה ברי לי צריכא למימר דדפנו אלא לאו דניסת לאחד מעדיה וקאמרה ברי לי וקתני דפנו אלמא מפקינן לה מיניה איסור כהונה שאני ואיבעית אימא מאי דפנו דפנו בעדים ואבעית אימא כשבאו עדים ואח"כ ניסת ור' מנחם בר' יוסי היא רב אשי אומר מאי לא תצא דקאמר רב לא תצא מהיתירה הראשון הא אמרה רב חדא זימנא דתנן ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו ג)ואמר רב הונא אמר רב הכי הלכתא חדא מכללא דחברתה איתמר אמר שמואל לא שנו אלא שלא מכחשתו אבל מכחשתו לא תצא במאי עסקינן אילימא בבי תרי כי מכחשתא ליה מאי הוי אלא בחד טעמא דמכחשתו הא שתקה תצא והאמר עולא ד)כל ה)מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים הכא במאי עסקינן בפסולי עדות וכדר' נחמיה דתניא ר' נחמיה אומר ה)כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו ו)מאה נשים כעד אחד דמיין הכא במאי עסקינן כגון דאתיא אשה מעיקרא ותרצה לדר' נחמיה הכי ר' נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד ו)אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי: צריכה גט מזה ומזה: בשלמא מראשון תבעי גט אלא משני אמאי זנות בעלמא הוא אמר רב הונא גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט אי הכי סיפא דקתני ז)אמרו לה מת בעלך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו התם נמי נימא גירש זה וקדש זה ונמצאת אשת איש יוצאה שלא בגט לעולם בעיא גט אי הכי נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה כר' יוסי בן כיפר ח)דאמר מן הנשואין אסורה מן האירוסין מותרת הא מדקתני סיפא אע"פ שנתן

ברי לי. כגון ע"י סימנים ואשם תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפו: שבאו עדים. ואמרי לא מת ואוקימנא להאי בכתובות (דף כב:) באשה שניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי: כי קאמר רב נמי כשבאו עדים כו'. וה"ק רב לא שנו אלא בעד אחד דהתם אע"ג דניסת ואח"כ בא בעלה כדקתני מתני' תצא אבל ע"פ שנים עדים אפי' בא בעלה ואח"כ ניסת לא תצא אי לא ידעינן ליה וכדתריצנא: ולאפוקי מדרבי מנחם. מדלא איצטריך מילתיה דרב אלא בהכי על כרחך בהכי מיתוקמא ואשמעינן הלכה כת"ק: ואיכא דאמרי. הא אתא רב לאשמועי' טעמא דניסת ואחר כך באו עדים כי מתניתין התם הוא דדייקית אבל בשני עדים לא תצא אבל בעלמא אפילו בשני עדים כגון באו עדים ואחר כך ניסת תצא. ומדאמרה רב למילתיה אמתני' ש"מ אבל בעלמא לא אלמא כרבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה: מנין שאם לא רצה. כהן להתקדש מן טומאה ומנשים פסולות: דפנו. הכהו וקדשו בעל כרחו: היכי דמי כו'. דהא ודאי באיסור מפורסם ואפי' באיסור ספק לא איצטריך קרא דודאי כפינן ליה: אלא לאו. כה"ג דנשאת תחלה לאחד מעדיה ואח"כ באו עדים שהיה חי באותה שעה ומת ולא רצה להוציא משום זונה: וקתני דפנו. וקשיא לרב. ובעד א' לא מצי לאוקומי דא"כ למה לי קרא הא ודאי אין אחד במקום שנים: דפנו בעדים. ב"ד מוזהרים לטרוח אחר עדים להכחיש את הראשונים המתירים אותה כדי לקדש את הכהן שלא ישאנה אבל משניסת לא תצא: ואיבעית אימא. לעולם דניסת וכגון דבאו עדים ואח"כ ניסת ובהא מודה רב: מאי לא תצא דקאמר רב. לעיל ט) אבל בשני עדים לא תצא: מהיתירה הראשון. דחוזרת לראשון דאנוסה הואי: לא שנו. מתני' דתצא: אי נימא בבי תרי. דאמרי זה בעלה: הרי כאן שנים. הרי הוא חשוב כשנים כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה: ואין דבריו של אחד. דאמר לא מת במקום שנים: הכא. דכי מכחשא (א) לא נפקא: בפסולי עדות עסקינן. ולעולם בתרי כגון קרובים או נשים אתו בהדיה דאמרי זהו. וקמשמע לן שמואל דאזלינן בתר רוב דעות הואיל ואין כאן עדות כשרה: וכדר' נחמיה. (ב) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד אין דין עדות בדבר מדעד אחד נאמן בה הלכך פסולים נאמנים ככשרין והלך אחר הרוב: ועשו שתי נשים. המכחישות איש אחד כשני אנשים באיש אחד דמהימני הלכך אילו לא בא הבעל ועד אומר מת ושני פסולי עדות אומרים לא מת לא נפקא לה מחזקת אשת איש דהלך אחר רוב דעות וכן כשבא הבעל ואלו שני פסולי עדות עמו האומרים זהו והיא אומרת שאין מכרת אם זה אם לאו כי לא מכחשא להו נפקא דהא שתי נשים מכחישות עד הראשון שהשיאה ולא יצתה מחזקתה אבל היכא דאמרה ברי לי שאין זה דל עד קמא מהכא [א] אין פסולי עדות נאמנים להעיד על אדם כשר אפילו הן אלף שכל אדם נאמן על עצמו באיסורין בדבר הברור לו אלא אם כן יש עדות כשרה בדבר הלכך כמאן דליתנהו דמו ומחזקת אשת איש יצתה לה על פי ראשון: ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא. דאמר מת אפילו ק' נשים אתיין אחר שנשאת ואמרי לא מת כעד אחד דמיין והוו להו עד מכחיש עד והאחרון אינו כלום כדעולא ולא נפקא ולשמואל אפילו שתקה והכא דכי שתקה אמר שמואל תצא כגון שניסת על פי אשה מעיקרא הלכך כדהדרן ואתיין תרי אי שתקה איהי הוה ליה רוב דעות לאיסורא: ותרצה לדרבי נחמיה כו'. ולא תני בה עשו שתי נשים באיש אחד כו': כפלגא ופלגא דמו. כעד מכחיש עד ואפילו שתקה איהי לא תצא הואיל וניסת כדעולא דראשון נאמן כשנים והנך כולהי כעד אחד: גזירה שמא יאמרו. כשרואין הראשון חי סבורים ששני זה כשנשאה על ידי שגירשה ראשון נשאה ואשת איש גמורה היא ואם מוציאה שלא בגט נמצאת אשת איש כו': נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה. (ג) כלומר אתי למימר דמותר להחזיר גרושתו משנתארסה דסברי גירש זה וקידש זה וחזר וגירש וחזרה לראשון:

והבא עליה באשם תלוי קאי. אע"ג דרב בעי חתיכה משתי חתיכות בפ' ספק אכל (כריתות דף יז: ושם) הכא הוי כשתי חתיכות דלר' זירא דמפרש התם טעמא דרב משום דשתי חתיכות אפשר לברר איסור פי' בשתי חתיכות אפשר לברר שיבא הבקי ויכיר אותה שנשתיירה הכא נמי אפשר לברר ע"י הזמה א) ולרב נחמן נמי דמפרש טעמא דרב משום דב' חתיכות איקבע איסוריה ה"נ איקבע איסורא שהיא בחזקת אשת איש וא"ת למאי דאסיקנא בפ' ד' אחין (לעיל דף לא.) דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומוקמי לה אחזקה אמאי נקט אשם תלוי אפי' חטאת איכא דאוקמה בחזקת אשת איש ועוד מאי קא משני בניסת לא' מעדיה היכי שבקינן ליה הא מיחייב מיתת ב"ד דאוקמה אחזקה ואר"י י)דמה שאשה דייקא ומינסבא מרעא ליה לחזקה ובשנים אומרים נתגרשה דבסמוך נמי דייקא לפי שיראה שיבואו עדים ויזימו עדיה או יפסלו אותם בגזלנותא ולהכי לא מוקמינן לה אחזקה: אי הכי סיפא אמרו לה מת בעליך ונתקדשה. הא דלא מייתי נשאת שלא ברשות שהיא ברישא במתניתין משום דאיכא למימר דבגט (ד) איירי ועוד דאיכא דמוקי לה לקמן (דף צא.) כרבי שמעון וסבר דלרבי שמעון אפי' ברשות לא בעיא גט:

מסורת הש"ס

א) [כתובות כב:],
ב) כתובות כב: ב"ב לא:,
ג) [לקמן לא.], ד) כתובות כב: סוטה לא: מז:,
ה) לקמן קיז: סוטה לא: מז: [תוספתא פי"ד ע"ש],
ו) גז"ש ולקמן קטו.,
ז) [לקמן צב.], ח) לעיל יא:,
ט) [ע"א], י) [בכתובות כב: כתבו זה בשם ר"ת וכ"כ בב"ב לב. ד"ה אן וע"ש שהאריכו עוד],

◆

תורה אור השלם

1. וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כא ח

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכא דכי מכחשא ליה לא: (ב) ד"ה וכדר' נחמיה דאמר כ"מ: (ג) ד"ה נמצא זה וכו' כלומר. נ"ב ר"ל דתלינן בהתירא ועמ"ש בתוס': (ד) תוס' ד"ה אי הכי וכו' דבגט איירי. נ"ב ולא קשה לפי זה אי הכי יאמרו זה מחזיר גרושתו משניסת שמקשה בסמוך דהיכא דאיכא למימר דעביד התירא או איסורא אמרינן דעביד התירא ע"כ בסמוך בנתקדשה יש מ"ד דמותר להחזיר גרושתו משנתארסה ע"כ פריך דיאמרו דהחזיר גרושתו משנתארסה ויאמרו דיש היתר לזה כדפרש"י להדיא דפסקינן כר' יוסי בן כיפר דאמר מותר אבל כאן דליכא למ"ד דמותר להחזירה דהוא לאו מפורש וליכא למימר דגירשה והחזירה ובהכרח יאמרו דגירושי שני לא היו אלא מחמת גזירה שלא יאמרו אשת איש יוצאת בלא גט וממילא בהיתר החזירה הראשון דהיכא דיש לתלות בהיתר או באיסור תלינן בהיתר ואין להקשות א"כ איך משני ר"ה גזירה שמא גירש זה כו' ונמצאת א"א יוצאה בלא גט והרי היכא דיש היתר ואיסור אי אפשר לתלות באיסור זה אינו [והשאר חסר]:

◆

מוסף רש"י

והבא עליה באשם תלוי קאי. בא על ספק כרת (כתובות כב:). שנים אומרים מת. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך, ושנים אומרים לא מת, אי נמי שנים אומרים נתגרשה. בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם, ושנים אומרים לא נתגרשה וזקוקה ליבם, אי נמי כגון שעדיין בעלה קיים ובאין להתירה לאחר, הרי זו לא תנשא. דאוקי תרי להדי תרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא (רשב"ם ב"ב לא:). ואם ניסת לא תצא. דיעבד אין לכתחילה לא, ובפרק האשה שנתארמלה (כתובות כב:) פרכינן מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי, ומשני אמר רב ששת כגון שניסת לאחד מעדיה, ותו פרכינן היא גופה באשם תלוי קיימא, ומשני באומרת ברי לי שמת בעלי (רשב"ם ב"ב שם). בזמן שבאו עדים. האחרונים שאמרו לא מת, ואח"כ ניסת. לפיכך תצא שהרי באיסור נשאת, שאלו שאלה מב"ד היו אוסרין לה לינשא (שם). אבל ניסת. על פי עדי מיתה, שהתירוה ב"ד לינשא, ואח"כ באו עדים. שהוא קיים, הרי זו לא תצא. דחיישינן לזילותא דבי דינא (שם). הרי כאן שנים. הרי הוא חשוב כשנים (לקמן קיז: סוטה לא:). כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות. הוציאתו לעדות זו מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולין וכשירין שוין בה והלך אחר רוב דעות המעידין בדבר (סוטה לא:) אין שם תורת עדות כי היכי דחד חשיב, פסולי עדות נמי חשיבי, הלכך הלך אחר רוב דעות, ואין עליך לבדוק אם כשרים אם פסולים (לקמן קיז: עי"ש כל הסוגיא). מן הנשואין. משניסת לאחר ומת או גירשה, אסורה. לחזור, מן האירוסין. שנתארסה לאחר ומת, מותרת. לחזור לראשון (לעיל יא:).